Augustin Alois Neumann, OSA

(K nedožitým osmdesátinám církevního historika)

Osmnáctého června 1891 se narodil ve starobylé měšťanské rodině v Oleśnici na Moravě významný český církevní historik Alois Neumann, který se po vstupu do proslaveného augustiniánského kláštera v Brně podpisoval i řeholním jménem Augustin. Život sice nenaplnil léty, zato však badatelskou prací obdivuhodné šíře a původnosti. Když umíral 26. 12. 1948 jako mimořádný profesor církevních dějin na CM bohoslovecké fakultě v Olomouci, měl za sebou již na 30 knižně vydaných archívně badatelských prací a bezpočtu drobných historických studií a článků, jež začal uveřejňovat od r. 1913, zpočátku pod pseudonymem A. Skalský.

Ve vývoji naší nepříliš bohaté církevní historiografie má Neumann pevné a uznané místo jako metodicky školený (na École des chartes v Paříži) a badatelsky zaměřený pokračovatel v intencích pražského Historického kroužku s jeho orgánem „Sborník Historického kroužku" (SHK, 1893), jehož vrcholným badatelským zjevem se stal biskup Ant. Podlaha. Na Moravě plnila tuto úlohu do jisté míry Vychodilova brněnská Hlídka, popřávající cír. dějinám hodně místa. Moravskou novodobou církevněbadatelskou tradici založil vlastně až Jan Sedlák, třebaže musel přednášet Nový zákon, zatímco stolice církevních dějin na brněnském bohovědném učilišti byla svěřena Josefu Samsourovi. Neumann tedy nebyl přímým Sedlákovým žákem jako jeho posluchač, avšak po jeho předčasné smrti se rád ujal spoluredakce Sedlákem založených Studií a textů a svými husitikami navazoval na zakladatele.

Neumannův přínos k českému církevnímu dějepisectví je značný a byl téměř výhradně určován časovými potřebami katolické apologie v popřevratových dobách, do jejichž diskusí byl strháván vrozenou polemickou povahou. Tato bojovnost neopustila Neumanna až do smrti a podává nám i částečný klíč k porozumění a hodnocení jeho díla. Vedle negativní stránky měla i tu zásluhu, že svého nositele pudila, ba hnala do horečného pátrání po nových pramenech, jimiž pak zdůvodňoval a hájil svá stanoviska. Vskutku je heuristika nejsilnější Neumannovou stránkou. Bez jeho jména je dnešní česká historiografie nemyslitelná. Bádáním v ústředních archívech římských generalátů (OP, OPiar., OSA, OCarth., OMCony) otevřel Neumann nové hodnotící pohledy do českých středověkých dějin, zvláště klášterních.

Množství objevovaných pramenů nestačil Neumann zpracovat sám. Proto r. 1929 přivítal pozvání k docentuře cír. dějin v Hradci Králové, kde ihned zapojil bohoslovce do pomocných prací. Pokus nedopadl šťastně, Neumann přecenil schopnosti začátečníků a poškodil svou pověst. Za svou vytrvalou snahu vychovat si žáky a spolupracovníky byl odměněn teprve v Olomouci, kam jej r. 1931 povolal tehdejší děkan CM bohoslov. fakulty Fr. Cinek, funkcí sice dogmatik, srdcem však historik. Zde si Neumann otevřel nejprve soukromý (1931—1934), potom řádný seminář církevních dějin, z něhož do r. 1939 vyšlo 40, byť i drobných, přece však vždy původních českých i německých prací.

Výchova badatelsky schopného kněžského dorostu je druhou nespornou zásluhou A. A. Neumanna, jíž se dosud nemohlo pochlubit žádné teologické učiliště u nás. Potřeba přehledných skript z českých církevních dějin přinutila Neumanna k úkolu, k němuž neměl dostatečné trpělivosti. Přesto je jeho hektografovaná „Příručka českých dějin církevních pro katolické bohoslovce a kněze" (Olomouc 1936, 415 stran) prvním pokusem o ucelený pohled na osudy církve u nás, který dosud nebyl nahrazen lepším. Je dílem osamoceného a chvatně pracujícího průkopníka a nesyntetika, v němž záměrně převládá apologetické hledisko: „Kde jest potřebí katolickou církev co nejvíce brániti, tam jsem věnoval jejím dějinám vždy největší pozornost... Jsou to: husitství, české povstání, doba pobělohorská, národní probuzení a československý odboj." (Neumannova Předmluva)

Zvěčnělý moravský historik ThDr. P. Aug. Al. Neumann OSA si postavil vysoké dějezpytné a dějepisné cíle, k nimž měl dobré předpoklady především ve své úžas budící pracovitosti a daru objevování nových pramenů, stejně tak jako v umění nadchnout posluchače pro sledované cíle, vychovat si pokračovatele. Avšak i jeho síly, zvláště při velikém rozsahu apologetických zájmů, byly omezeny. Vyšší životní bilanci mu nedovolila předčasná smrt v necelých 58 letech. Přesto se nad jeho životem a dílem vznáší vysoké vzepětí vůle jako stálá výzva k českým církevním historikům. *B. Zlámal*